

Ændringer i den danske billefauna i nyere tid

af
Victor Hansen.

1. Som bekendt er den danske fauna på flere områder, f. eks. fuglefaunaen, undergået visse forandringer i nyere tid. Det må antages, at noget tilsvarende gælder den danske billefauna, således at nye arter for faunaen er kommet til og tidligere arter uddøde, og således at en del hidtil sjældne arter er blevet almindeligere og omvendt.

At nå til sikre resultater i disse spørgsmål er imidlertid forbundet med betydelige vanskeligheder. For at kunne fastslå en forandring i den danske billefauna er det nødvendigt, at man har et nøje kendskab til landets hidtidige billefauna. Men trods Danmarks ringe udstrækning både nord-syd og øst-vest og den lette adgang til landets forskellige egne, er vor viden om den danske billefauna langt fra fuldstændig.

Det må jo erindres, at et grundigt kendskab til en egn's billefauna kræver årelange undersøgelser med ekskursioner på de forskellige tider af året og døgnet og med anvendelse af alle de forskellige samlemetoder. Dette forudsætter, at der på egnen er bosat en eller flere kyndige coleopterologer, der stadig arbejder i marken. Men antallet af vore aktive coleopterologer har været og er stadig forholdsvis lille. Derfor har adskillige egne af vort land aldrig eller kun i ringe grad været underkastet nogen grundig coleopterologisk undersøgelse. Dette gælder f. eks. det nordlige og nordvestlige Jylland (Hjørring, Thisted og Ringkøbing amter), det sydvestlige Sjælland og flere af vore mindre øer. Til de bedst undersøgte egne hører Nordsjælland, navn-

lig lokaliteterne nærmest København, f. eks. Jægersborg Dyrehave. Og dog findes der endnu her fra tid til anden nye arter, der ikke tidligere var kendt fra disse så grundigt undersøgte lokaliteter, eller som endog er nye for faunaen.

Erhvervelsen af et udtømmende kendskab til landets billefauna vanskeliggøres yderligere af forskellige andre momenter. For arter, der overalt, også i den centrale del af deres udbredelsesområde, er meget sjældne og stedegne, vil det, og da særlig hvis Danmark ligger omkring grænsen af udbredelsesområdet, ofte i nogen grad bero på tilfældigheder, om og hvornår deres forekomst her i landet konstateres. Ligeledes spiller det naturligtvis en rolle, om arten har en meget skjult levevis eller kræver ganske specielle betingelser for at eksistere eller kun forekommer eller dog kommer frem på årstider, hvor der ikke samles meget, eller på bestemte tider af døgnet og under særlige vejrforhold, således som f. eks. Liodes- og Colon-arterne. Hertil kommer, at mange af vore iøvrigt flittige samlere gennem tiderne ofte har forsømt de grupper, til hvilke vore mindste og skrøbeligste eller vanskeligst bestemmelige biller hører, såsom Ptiliiderne og mange små staphylinider, eller at de, selvom de har medtaget disse grupper under deres indsamlinger, ikke har haft tilstrækkelige hjælpemidler til at bestemme dem sikkert, således at vort arts-kendskab af disse grunde bliver ufuldstændigt.

2. Når de periodiske meddelelser i vort tidsskrift oplyser om fund af „nye arter for vor fauna“, betyder dette derfor med sikkerhed alene, at vort kendskab til faunaen er vokset, men viser ikke bestemt, at selve faunaen er blevet forøget. Ikke blot kan der være tvivl om, hvorvidt det nye fund virkelig er udtryk for, at arten hører til vor fauna, eller om det ikke er et fund af rent tilfældig karakter. Men navnlig kan det ofte være ganske

usikkert, om „den nye art“ ikke allerede i lange tider har været hjemmehørende i landet, blot uden at dette er blevet konstateret. Eksempler på sådanne forhold er lette at nævne. I 1910 blev *Euthiconus conicicollis* Fairm. fundet i Dyrehaven. Arten var da „ny for vor fauna“, men der er intet, der tyder på, at den ikke i lange tider forud havde hørt til faunaen. Betingelserne for dens eksistens har antagelig gennem mange år været til stede i Dyrehaven, og at den ikke tidligere var blevet opdaget, forklares tilstrækkeligt ved dens sjældenhed overalt og dens skjulte levevis. Her kan også nævnes sådanne for faunaen nye arter som *Ptenidium turgidum* Thoms., *Micridium halidayi* Matth., *Baeocrara variolosa* Muls., *Atheta sødermani* Bernh., *A. subglabra* Sharp og *A. atomaria* Kr., som i de senere år er blevet fundet i Dyrehaven. I 1914 blev *Apalus bimaculatus* L. for første gang fundet i Danmark ved Skagen, og senere er et eksemplar fundet sammesteds (1915) og to i Søndermøller ved Fjerritslev (1944). Der er næppe tvivl om, at denne art gennem mange år har hørt til vor fauna, og det er ganske umuligt at sige noget sikkert om dens udbredelse hos os. Muligvis forekommer den mange steder langs Jyllands vestkyst eller tillige i andre af vore egne, men den er et meget tidligt forårsdyr, der vistnok kun kommer frem i fint vejr, og da den antagelig tillige er sjælden og forekommer i ringe tal, er det let forståeligt, at vort kendskab til artens forekomst har været og stadig er meget ufuldstændigt. I 1950 blev *Baris lepidii* Germ. og i 1952 *Lixus myagri* Oliv. opdaget i en vegetation af *Lepidium latifolium* L. på stranden ved Redsle skov på Nordfalster, en lokalitet, der har været besøgt af talrige coleopterologer. Det må formodes, at disse to nye arter gennem lange tider har levet på lokaliteten, og det er ikke muligt at udtale noget sikkert om deres udbredelse i Danmark. Foderplanten er udbredt, især i vore sydlige egne, men

vore coleopterologer har næppe skænket den videre opmærksomhed, og i hvert fald *Baris*-arten, der som larve lever i rodhalsen, kommer vistnok meget lidt frem på planten.

Trods den tvivl og usikkerhed, der således ofte vil foreligge med hensyn til spørgsmål om tilgang af nye arter for vor billefauna, vil dog en gennemgang af de senere års faunistiske iagttagelser vise sikre tegn på sådan tilgang, og nogle af de vigtigste tilfælde skal her kort omtales.

Perigona nigriceps Dej.¹⁾ Opdaget i 1949 i kompostbunkerne ved Dyrehavens vildthuse og senere fundet her i stort antal (adventivart, se nedenfor p. 443).

Amara anthobia Villa. Opdaget i Dyrehaven i 1942 og senere fundet her i stort antal og enkelt i Gelsskov.

Amara majuscula Chaud. Opdaget i 1949 på Anholt. Arten, der er beskrevet fra Sibirien, er for nogle år siden opdaget i Finland og Sverige og synes at være i færd med at brede sig vestpå.

Pterostichus inaequalis Marsh. Opdaget i 1942 på Hyby strand nord for Fredericia.

Demetrias atricapillus L. Opdaget i 1916 på Thurø og senere fundet mange steder i vore sydlige egne, hvor den nu synes at være blevet temmelig almindelig.

Demetrias imperialis Germ. Opdaget i 1946 på Tillitse strand (1 stk. 16. 6. ved rødder af Marehalm sammen med mange *D. monostigma* Sam.) og senere fundet i meget stort antal i tagrørstakke i Keld skov og i Engestofte mose ved Maribo sø, samt ved Åhammerbugten på Bornholm.

Lithocharis nigriceps Kr.²⁾ Opdaget i 1947 i kompostbunkerne ved Dyrehavens vildthuse, hvor den forekommer i stort antal. Er beskrevet i 1859 fra Østen og har i de senere år bredt sig til Europa. (Adventivart, se nedenfor p. 443).

Philonthus rectangularis Sharp.³⁾ Denne i 1874 fra Japan og Kina beskrevne art blev i 1927 fundet i Europa og i 1933 i Danmark, hvor den har bredt sig stærkt (adventivart, se nedenfor p. 443).

1) Jfr. A. Horion i Kol. Zeitschr. 1949 p. 205—206.

2) Jfr. O. Scheerpeltz i Ent. Blätter 1944, p. 33—38 og A. Horion i Kol. Zeitschr. 1949, p. 205—206.

3) Jfr. A. Horion i Kol. Zeitschr. 1949, p. 208—209.

Bohemiellina paradoxa Mach.¹⁾ Opdaget i 1949 i kompostbun-
kerne ved Dyrehavens vildthuse, hvor den nu forekommer i stort
antal. Arten er beskrevet fra Bøhmen i 1941 og fundet samme
år i Finland og i 1945 i Sverige. (Adventivart, se nedenfor p. 443).

Atheta coriaria Kr. Opdaget for nogle år siden ved Herlufs-
holm og senere fundet adskillige steder i landet, både i Jylland
og på øerne, under ret forskellige forhold.

Atheta triangulum Kr. Opdaget i 1921 ved Abenrå og senere
fundet så mange steder, at den nu må betegnes som almindelig
her i landet. Medens den ifølge litteraturen tidligere optrådte som
en strandart, findes den nu hos os, og ligeledes i Tyskland, under
meget forskellige forhold.

Pragensiella marchii Doderø.²⁾ Opdaget i 1948 i kompostbun-
kerne ved Dyrehavens vildthuse, hvor den nu forekommer i stort
antal. Arten er beskrevet i 1922 fra Genua. (Adventivart, se neden-
for p. 443).

Heterhelus scutellaris Heer. Opdaget for nogle år siden i Hor-
senseggen og senere fundet mange steder i landet.

Laricobius erichsoni Rosenh. Opdaget i 1939 ved Fakkegrav og
senere fundet i Draved skov, ved Juelsminde, i Oens skov ved
Horsens og på Fyn i Viemose. Også i Hamburgeggen er arten
først opdaget i de senere år.

Cychromus quadripunctatus Hbst. Opdaget i 1942 i Gelsskov
og senere fundet flere steder i Nordsjælland.

Obrium brunneum Fabr. Opdaget i 1948 i Keldskov og fundet
i antal i Sundby Storskov i 1951 og 1952.

Magdalis phlegmatica Hbst. Opdaget i 1942 ved Donse og gen-
fundet her de senere år.

Magdalis frontalis Gyll. Opdaget i Tisvilde hegn 1952.

Ceuthorrhynchus inaffectatus Gyll. Opdaget i 1936 i Ermelun-
den og senere fundet flere steder i Nordsjælland. Arten er også
først i nyere tid blevet opdaget i Finland (1942) og Sverige (1944).³⁾

For de fleste af de her nævnte arter er det sand-
synligt, at det drejer sig om en virkelig forøgelse af
vor fauna. For Carabidernes vedkommende gælder det,
at denne familie lige siden Schiødtes tid har været

1) Jfr. A. Horion i Kol. Zeitschr. 1949, p. 211—212.

2) Jfr. A. Horion i Kol. Zeitschr. 1949, p. 212.

3) Jfr. Anton Jansson i Svensk Ent. Tidskr. 1945, p. 119—123.

særlig grundigt undersøgt her i landet. Carabiderne er jo gennemgående ret store dyr, lette at indsamle og præparere og oftest ikke særlig vanskelige at bestemme. Flere af de ovennævnte Carabider er tilmed fundet på lokaliteter, hvor der har været samlet meget gennem årene. Det er f. eks. ret utænkeligt, at en art som *Demetrias atricapillus* skulle være undgået coleopterologernes opmærksomhed, hvis den også i ældre tid havde været udbredt i vore sydlige egne. En særlig opmærksomhed påkalder de såkaldte adventivarter¹⁾, der i løbet af en kortere årrække breder sig fra land til land. Flere af disse arter er, som det fremgår af det ovenanførte, fundet i Dyrehavens kompostbunker. Den forandring, disse kompostbunkers fauna synes at være undergået i de senere år, er bemærkelsesværdig, og det ville være særdeles ønskeligt, om tilsvarende lokaliteter andre steder i landet kunne blive grundigt undersøgt.

3. Særlige vanskeligheder frembyder spørgsmålet om, hvorvidt tidligere kendte danske arter må antages at være uddøde her i landet, efter at de ikke i en meget lang årrække er blevet fundet hos os. Der må altid udvises stor varsomhed med udtalelser om, at en art ikke lever i et bestemt land eller en bestemt egn. Undertiden kan der vel være et ret godt grundlag i så henseende. Om en art som den i Skåne udbredte *Trichius fasciatus* L., et stort og smukt, iøjnefaldende dagdyr, som søger til blomster, må det vel med ret stor sikkerhed kunne siges, at den ikke lever i Danmark. Men drejer det sig om smådyr, der har en skjult eller meget speciel levevis, eller om dyr, der også i den centrale del af deres udbredelsesområde er sjældne, er det vanskeligt at udtale sig. Sådanne arter kan, efter at de i ældre tid er opdaget her i landet, men derpå

1) Jfr. A. Horion i Kol. Zeitschr. 1949, p. 203—215.

i en meget lang årrække ikke er blevet fundet hos os, pludseligt dukke op påny. Dette gjaldt således *Dicranthus elegans* Fabr. og *Ephimeropus (Bagous) petro* Hbst., der i over et halvt århundrede ikke var fundet herhjemme, men i de seneste år er genfundet, den første ved Skarresø 1941, den sidste i Furesøparken 1938. Noget lignende gælder f. eks. *Dromius longiceps* Dej. og *Scraptia fuscata* Müller, der i de seneste år er genfundet, den første ved Odense, den sidste i Sundby Storskov. På den anden side må det erindres, at den omstændighed, at en art efter mange års forløb genfindes i landet, ikke giver noget sikkert bevis for, at arten i hele den mellemliggende tid har hørt til vor fauna. Den kan være uddød og derefter påny være tilført faunaen. Et sådant tilfælde foreligger måske med hensyn til *Uloma culinaris* L., der i ældre tid var fundet sparsomt i skovene omkring Sorø og Næstved og derpå først efter mindst ca. 60 års forløb blev genfundet hos os i 1931 i Dyrehaven, hvor den senere er taget i stort antal i larvegange af *Dorcus parallelipedus* L. Det er ikke sandsynligt, at denne store, iøjnefaldende art gennem årene skulle være blevet overset i Dyrehaven af de københavnske coleopterologer, og det er meget muligt, at arten i en lang årrække slet ikke har levet i Danmark.

Også et andet spørgsmål rejser sig her undertiden, nemlig om det ældre fund her i landet af en art overhovedet viser, at arten dengang virkelig hørte til vor fauna, eller om fundet ikke har haft en ren tilfældig karakter.¹⁾ Arter som f. eks. *Pterostichus madidus* Fabr., *Pt. melas* Creutz., *Trichodes apiarius* L., *Melanotus brunripes* Germ., *Agriotes ustulatus* Schall. og *Oedemera subulata* Oliv. er opført som danske på grundlag af

¹⁾ Jfr. R. R. U. Kaufmann: On some doubtful or rare Longicornia included in the new check list of british insects, in Entom. Monthly Mag. 1946, p. 181—185.

sådanne enkelte ældre fund, at der ingen sikkerhed er for, at de nogensinde har været hjemmehørende i landet, og når de ikke i senere tid er fundet hos os, er dette derfor ikke noget sikkert udtryk for en forandring i vor fauna.

Der er dog visse af de i ældre tid i Danmark fundne arter, med hensyn til hvilke de senere års faunistiske erfaringer tyder stærkt på, at de ikke mere lever i Danmark, og nogle af disse arter skal her kort omtales.

Diachromus germanus L. Arten, der i ældre tid er fundet i vore sydlige egne, navnlig på Lolland-Falster, er ikke i mange år fundet i landet.

Anisodactylus nemorivagus Duftschm. Arten er kun for mange år siden fundet ved Brede og Lundtofte.

Pterostichus dimidiatus Oliv. Arten er kun for mange år siden fundet ved Lundtofte.

Melasis buprestoides L. Arten er kun fundet for mange år siden i skovene ved Rye og Hald.

Triplax scutellaris Charp. og *T. rufipes* Fabr. Kun fundet for mange år siden i skovene ved Rye og Silkeborg, sidstnævnte tillige i Hals Nørreskov.

Hoplocephala haemorrhoidalis Fabr. Arten blev i slutningen af det 18. århundrede ret ofte fundet i skovene omkring Næstved, Slagelse og Sorø, men er ikke genfundet senere.

Valgus hemipterus L. Kun fundet for mange år siden på Lolland og Langeland.

Liocola lugubris Hbst. Kun fundet for mange år siden på adskillige sjællandske og lollandske lokaliteter.

Xylotrechus rusticus L. Kun fundet for mange år siden i Pindstrup skov (i Jylland) og i Dyrehaven.

Plagionotus detritus L. Kun fundet for mange år siden i Bog-næs og Jægerspris.

Galerucella luteola Müller. Kun fundet for mange år siden fåtalligt i Sydsjælland.

Otiorrhynchus dubius Strøm. Kun fundet for mange år siden i 3 eks. i Thy.

Chlorophanus viridis L. Kun fundet for mange år siden ved Maribo, Herlufsholm og Slagelse.

Cyphocleonus tigrinus Panz. Kun fundet for mange år siden ved Halk strand (i Sønderjylland) samt ved Sorø og Brede.

Liparus glabrostris Küst. Kun fundet for mange år siden ved Roskilde.

Der bør dog for de her nævnte arter næppe tales om mere end en — større eller mindre — sandsynlighed for, at de er uddøde her i landet. I den samme nord-sjællandske egn, hvor i ældre tid *Anisodactylus nemorivagus* og *Pterostichus dimidiatus* blev fundet, blev i den samme periode også *Licinus depressus* Payk. taget. Denne art, som man almindeligt anså for uddød i denne egn, blev imidlertid for nogle år siden meget overraskende genfundet på en enkelt lille lokalitet, der endnu henlå uden at være blevet inddraget under den bebyggelse og beplantning, der ellers har ramt størstedelen af egnen. Blandt de ovennævnte arter kan måske særlig fremhæves en art som *Chlorophanus viridis*. Dette store, smukke, iøjnefaldende dyr, der træffes frit fremme på planter som tidsel, pil og nælder, synes det næsten utænkeligt, at man skulle have overset i nyere tid her i landet, dersom den stadig levede hos os.

4. Foruden tilgang af nye arter og uddøen af tidligere arter er der også i nyere tid foregået mindre vidtgående forandringer i vor billefauna derved, at hidtil sjældne arter er blevet almindeligere og omvendt, forandringer, som undertiden er lettere at konstatere med sikkerhed, fordi de viser sig ved, at coleopterologerne på de lokaliteter, som de år efter år besøger, finder de pågældende arter hyppigere eller sjældnere end tidligere. Emnet skal ikke nærmere uddybes her, men eksempelvis kan det nævnes, at *Oryctes nasicornis* L. er blevet meget hyppigere i nyere tid, og at noget lignende gælder f. eks. *Anthocomus coccineus* Schall., *Chrysanthia viridis* Schm., *Aphthona euphorbiae* Schrank og *Longitarsus parvulus* Payk. samt adskillige nåletræs-arter, såsom *Cryptophagus cylindrus* Kiesw., *Ernobius nigrinus*

Sturm og *Dendroctonus micans* Kugel. Omvendt er f. eks. flere af de udelukkende eller dog overvejende til gammel eg knyttede arter, såsom *Lucanus cervus* L., *Gnorimus octopunctatus* Fabr. og *Osmoderma eremita* Scop., blevet sjældnere, og noget lignende synes at gælde f. eks. *Agonum gracilipes* Duftschm., *Cybister lateralimarginalis* Degeer og *Necrophorus germanicus* L.

Ved spørgsmålet om en arts tiltagende eller aftagende sjældenhed må det dog altid have i erindring, at visse arter viser en periodevis forskel i deres hyppighed og f. eks. ganske enkelte år optræder massevis, skønt de ellers er sjældne og oftest kun enkeltvis forekommende¹⁾, således at det kun er berettiget at drage slutninger på grundlag af en meget lang årrækkes erfaringer.

5. Det ligger naturligvis nær at spørge om årsagerne til de her omtalte faunaforandringer. Dette spørgsmål, der er overordentlig vanskeligt, fordi vort kendskab til de forskellige arters livsbetingelser er så ufuldstændigt, falder udenfor rammerne for nærværende lille artikel, og kun nogle enkelte bemærkninger skal her gøres. For arter, der er knyttede til bestemte foderplanter, vil forandringen naturligvis kunne skyldes ændrede forhold med hensyn til foderplanternes udbredelse i landet. Således står vor nåletræs-faunas forøgelse i forbindelse med nåletræsbevoksningernes tiltagende udbredelse, medens omvendt de til gamle ege knyttede arters uddøen eller tiltagende sjældenhed skyldes den hårdhændede og uforstående måde, man i Danmark er faret frem på overfor vore gamle ege. *Heterhelus scutellaris'* tiltagende udbredelse står sikkert i forbindelse

1) Jfr. A. Horion: Die periodischen Klimaschwankungen und ihr Einfluss auf die thermophilen Käfer in Deutschland i Ent. Blätter 1938, p. 127—140 og 1939, p. 3—18, og L. Benick: Über den Massenwechsel und die Verbreitung norddeutscher Käfer i Forschungen der Geogr. Gesellsch. und des Naturh. Museums in Lübeck 1947, p. 84—112.

med, at foderplanten Drue- eller Klasehyld (*Sambucus racemosus*) i de senere år har bredt sig stærkt hos os. Når *Aphthona euphorbiae* og *Longitarsus parvulus*, der lever på Hør (*Linum*), har bredt sig stærkt i de senere år, er dette antagelig sket i tilknytning til den stærkt tiltagende hørdyrkning, men arterne synes dog også at have ændret levevis og nu at tage til takke med andre foderplanter. En ændring i levevis kommer muligvis også i betragtning med hensyn til *Oryctes nasicornis*, hvis larve nu til dags ofte lever i savsmuldsbunkerne ved savskæreriene. Men for mange arters vedkommende er det ikke for tiden muligt at give nogen sikker forklaring på faunaforandringerne. Antagelig vil de klimatiske forhold vise sig at spille en betydelig rolle i mange tilfælde.
